

NEKA MORALNO-ETIČKA PITANJA U ŽIVOTU PRIPADNIKA EKLEZIJALNIH POKRETA

Marko MARINIĆ, Vine MIHALJEVIĆ, Stipe TADIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 289:17
241:289

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 6. 9. 2004.

Iz empirijskog istraživanja provedenog 2001. godine među pripadnicima novih katoličkih laičkih pokreta izdvojeno je 5 pitanja koja se tiču njihovih moralno-etičkih stavova. Pomoću nekoliko metoda pokušalo se utvrditi da li se i koliko njihovi stavovi o predbračnim spolnim odnosima, kontracepciji, pobačaju, bračnoj nevjeri i nerazrješivosti braka razlikuju od službenih crkvenih stajališta o ovim pitanjima te postoje li značajne razlike u odgovorima ispitanika promatranih u odnosu na dva demografska obilježja – spolnu pripadnost i podrijetlo. Istraživanje je pokazalo da postoji visoko suglasje sa stavovima Katoličke crkve, posebice u pitanjima o nerazrješivosti braka i namjernoga prijekida trudnoće. Nešto manji postotak ispitanika slaže se s moralno-teološkim odredbama Katoličke crkve u pogledu bračne nevjere, dok se najveća permisivnost pokazala u stavovima o predbračnim spolnim odnosima i opravdanosti uporabe kontracepcije. Ipak je i u ova dva potonja pitanja postotak crkveno usklađenih odgovora iznad 70%. S aspekta dvaju demografskih obilježja, ne nalazimo značajnih razlika ni u jednom slučaju, osim u pitanju o nerazrješivosti braka preklapljenim sa spolnom pripadnošću ispitanika, gdje se pokazalo da su žene u nešto većem postotku spremne opravdati rastavu braka u iznimnim slučajevima.

Ključne riječi: novi laički katolički pokreti, predbračni spolni odnosi, kontracepcija, pobačaj, bračna nevjera

Marko Marinić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p.p. 277, 10001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Marko.Marinic@pilar.hr

UVOD

Na početku trećega tisućljeća nalazimo se u razdoblju modernoga i postmodernoga društva koje obilježavaju društveni i kulturni pluralizam novih kultura, supkultura, novih simbola i stilova života te različitih religijskih proroka i pokreta. Razvoj znanosti, tehnologije, industrije te isticanje "tehničke racionalnosti" na prvom mjestu, a koja je potpuno neosjetljiva na ljudske potrebe, prouzročili su opadanje moralnih vrednota društva. Tradicionalne religijske institucije gube utjecaj u društvu, zamjenjuje ih znanost industrijskoga društva, a posljednjih desetljeća autonomiju znanosti zamjenjuje autonomija pojedinca koji teži za ostvarenjem samo vlastitih potreba i težnji. To vodi do subjektivizma, u kojem je subjekt mjera svakog izbora, pri čemu, jasno, svi drugi izbori postaju relativnima.

Hrvatsko se društvo nalazi u tranzicijskom i transformacijskom razdoblju iz socijalističko-komunističkoga u demokratsko. U procesu društvenih i kulturnih promjena događaju se i religijske promjene. Osim pluralizma religijâ i pluralizma religije, događaju se i promjene na pojedinačnoj razini. To se na neki način posebice odnosi na područje moralnoga ponašanja, na područje seksualnosti, pobačaja, bračne vjernosti, gdje se, tako reći, najviše zrcale tradicionalni, ali i liberalni stavovi koji nisu i nužno u skladu sa stavovima društvene ili religijske grupe kojoj se pripada, nego su indikatori modernizacije i sekularizacije hrvatskoga tranzicijskog društva. Promjenu od institucionalne do individualne religioznosti pokazuju razna socioreligijska istraživanja zadnjih godina kod nas.¹

Budući da je 2001. godine provedeno istraživanje među pripadnicima novih laičkih crkvenih pokreta u Hrvatskoj, stvara se potreba, odnosno otvara se prostor, za ispitivanjem je li te, ako jest, u kojoj je mjeri došlo do promjene moralnih stavova i ponašanja ove populacije. Pitanje liberalnosti, odnosno konzervativnosti, moralno-etičkih stavova vrlo je zanimljivo istraživati u bilo kojoj populaciji, no čini se da bi, imajući na umu da su pripadnici laičkih crkvenih pokreta istodobno obilježeni i crkvenim i društvenim normativima, posebice bilo zanimljivo saznati nešto više o navedenim stavovima dotične populacije, kako bi se utvrdilo kojoj su od ove dvije opcije pripadnici pokreta skloniji.

CILJEVI, METODA I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Empirijsko istraživanje o novim laičkim crkvenim katoličkim pokretima proveli su 2001. godine djelatnici Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. Istraživanjem je obuhvaćeno više, u Hrvatskoj aktivnih, laičkih katoličkih pokreta, i to: Zajednica molitva i riječ (MiR), Djelo Marijino (Pokret fokolara), Zajed-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

nica bračnih susreta, Mali tečaj (Kursiljo), Franjevačka mladež (FRAMA), Franjevački svjetovni red, Karizmatski pokret i dr.

Istraživanje je provedeno u obliku ankete. Upitnikom je obuhvaćen širok dijapazon pitanja, koja su se najvećim dijelom odnosila na područje čovjekove vjere, religioznosti, moralnosti, odnosno na njegov odnos prema crkvenom, svetom, moralnom. Upravo ovim potonjim, tj. nekim pitanjima vezanim uz područje moralnosti, baviti ćemo se u ovom radu. Točnije, pokušat ćemo vidjeti kakvi su stavovi pripadnika navedenih crkvenih pokreta o predbračnim spolnim odnosima, nerazrješivosti braka, preljubu, pobačaju i kontracepciji.

Sva postavljena pitanja u upitniku Likertova su tipa sa četiri ponuđena odgovora, osim pitanja o pobačaju, gdje su ispitanici mogli birati između pet opcija. Zbog toga će se u izražavanju prosječnih vrijednosti ukupnih rezultata, a imajući na umu da smo pri tome izbacili upitnike bez odgovora, teorijski raspon odgovora kretati od 5 do 16, pri čemu 5 označuje potpunu konzervativnost, odnosno usklađenost stavova s crkvenim zakonom, a 16 apsolutnu liberalnost u stavovima, odnosno divergentnost crkvenom naučavanju.

Osim utvrđivanja ukupnih stajališta o ovim pitanjima, pokušat ćemo utvrditi i postoje li značajne razlike u odgovorima na pitanja preklapljenjena s dva demografska obilježja koja će nam u ovom radu poslužiti kao nezavisne varijable. Prva nezavisna varijabla bit će spolna pripadnost članova pokreta, dok bi druga varijabla bila podrijetlo, odnosno mjesto življenja pripadnika pokreta do desete godine života.

Budući da su moralno-teološke odredbe, odnosno stavovi Katoličke crkve, o pitanjima koja ćemo obrađivati vrlo jasni, ciljevi ovoga rada jesu različitim metodama utvrditi da li se, te ako da – koliko, stavovi pripadnika katoličkih pokreta kao *laičke vjerničke elite* (ne)razlikuju od službenih stajališta Katoličke crkve te postoje li značajne razlike u odgovorima s obzirom na dva navedena demografska obilježja. Stoga ćemo postaviti dvije hipoteze kojima ćemo se voditi kroz rad:

1. Budući da su ispitanici pripadnici recentnih laičkih grupa unutar Katoličke crkve, njihovi moralno-etički stavovi uvelike su usklađeni sa službenim crkvenim naučavanjem.

2. Imajući na umu da su stavovi o moralno-etičkim pitanjima svih pripadnika laičkih eklezijalnih pokreta bitno prožeti temeljnim katoličkim moralnim načelima, nema značajnih razlika u odgovorima unutar dvaju demografskih obilježja – spolne pripadnosti i podrijetla.

REZULTATI

Da demografska obilježja ispitanika najčešće bitno određuju njihov odnos prema religiji, religijskim i moralnim pitanjima, pokazala su brojna socioreligijska istraživanja provedena u Hrvatskoj (Bahtijarević i Vrcan, 1975.; Bahtijarević, 1985.; Ba-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

loban J. i Črpić, 1998.; Marinović Bobinac, 1999.; Mandarić, 2000.). "Spol, dob, obrazovanje, podrijetlo, politička orijentacija i stupanj religioznosti imaju značajnu ulogu u izgradnji osobnih moralnih stavova [posebice] u sferi spolnosti" (Črpić i Valković, 2000., 7). Kako su sva pitanja kojih smo se u ovom radu dotakli upravo iz sfere spolnosti, uz opću usklađenost stavova pripadnika laičkih crkvenih pokreta sa službenim crkvenim naučavanjem, provjerili smo i koliki je utjecaj dvaju sociodemografskih obilježja (spolne pripadnosti i podrijetla) na navedene stavove.

Stavovi o predbračnim spolnim odnosima

Stajalište Katoličke crkve o predbračnim spolnim odnosima vrlo je jasno. Oni nisu dopušteni. Crkva ne poznaje ni jednu iznimku gdje ova zabrana ne bi vrijedila, pa čak ni onda kada postoji ozbiljna nakana za vjenčanje (*Persona humana*, br. 7). Spolni čin dopušten je i moralan samo i isključivo unutar bračne zajednice, odnosno "kad se između muškarca i žene uspostavi neopoziva zajednica života" (*Katekizam Katoličke crkve* [KKC], br. 2391).

S ovakvim stajalištem Crkve, prema rezultatima našeg istraživanja izraženim u Tablici 1, ne slaže se nešto manje od 10% ispitanika, bilo da predbračne spolne odnose smatra općenito dopuštenima, bilo dopuštenima samo u određenim slučajevima. Međutim, ako se ovom broju pridruži i čak 18% ispitanika koji se nisu htjeli izjasniti o ovom pitanju, dobivamo podatak da se više od četvrtine ispitanika (27,9%) razlikuje od normativnoga učenja Crkve.

↪ TABLICA 1
Utjecaj spolne pripadnosti na stavove o predbračnim spolnim odnosima

	Muško	Žensko	Ukupno
Uopće nisu dopušteni	70,1%	73,2%	72,1%
Dopušteni su u određenim slučajevima	8,8%	5,6%	6,7%
Dopušteni su	4,6%	2,4%	3,2%
Bez odgovora ²	16,5%	18,8%	18%
Ukupno (N)	194	340	534

$\chi^2 = 4,415$; $p > 0,05$

Imajući na umu da su ispitanici, kako smo ih već nazvali, *laička vjernička elita*, postotak od 72,1% ispitanika sukladnih stavu Crkve, odnosno onih koji smatraju da predbračni spolni odnosi nisu dopušteni, i nije toliko visok kako bi se to moglo očekivati.

Promatrajući rezultate u odnosu na spolnu pripadnost ispitanika, dolazimo do zaključka da su žene u prosjeku ipak nešto malo usklađenije s crkvenim zakonom. Njih 73,2% izjavilo je da spolni odnosi prije braka nisu dopušteni, dok je mu-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

➔ **TABLICA 2**
Utjecaj podrijetla
na stavove o
predbračnim
odnosima

škaraca s istim odgovorom bilo 70,1%. Međutim, ukupna razlika između svih odgovora na ovo pitanje ipak nije statistički značajna.

Slične rezultate dobili smo i ukrižavanjem pitanja o predbračnim spolnim odnosima s našom drugom nezavisnom varijablom, tj. podrijetlom. Istraživanje je pokazalo da mjesto življenja pripadnika pokreta do desete godine života nema gotovo nikakva utjecaja na stavove o ovom pitanju. Naime, 72,2% ispitanika podrijetlom sa sela slaže se s moralnim odredbama Crkve, što je gotovo identično postotku istih odgovora ispitanika gradskoga podrijetla.

	Selo	Grad	Ukupno
Uopće nisu dopušteni	72,2%	71,8%	72%
Dopušteni su u određenim slučajevima	6,9%	7,1%	7%
Dopušteni su	3,2%	3,2%	3,2%
Bez odgovora	17,7%	17,9%	17,8%
Ukupno (N)	248	280	528

$\chi^2 = 0,019$; $p > 0,05$

Iz tablica se jasno vidi da ni podrijetlo pripadnika laičkih katoličkih pokreta, jednako kao ni spolna pripadnost, nemaju većeg utjecaja na njihove stavove o ovom pitanju; ni u jednom slučaju ne nalazimo statistički značajne razlike.

Stavovi o nerazrješivosti braka

Katolički brak kao "ženidbeni savez među krštenima, kojim muška i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života [totius vitae]" (*Codex Iuris Canonici* [CIC], br. 1055) po svojoj je naravi nerazrješiv. Njegovim sklapanjem uspostavlja se *ženidbeni vez*,³ koji dok su supružnici živi ne može biti razriješen. Međutim, da bi došlo do ženidbenoga veza, nužno moraju biti ispunjeni određeni uvjeti: 1. ne smije biti nikakvih ženidbenih zapreka, 2. mora biti izražena ženidbena privola oboje supružnika te 3. sam čin vjenčanja mora imati kanonski oblik.⁴ Ako bilo koji od ovih uvjeta nije zadovoljen, a čin vjenčanja se ipak obavi, vjenčanje nije valjano te do ženidbenoga veza nije ni došlo. Takvu, neizvršenu, ženidbu može razriješiti rimski prvosvećenik na molbu objiju stranaka ili čak samo jedne od njih, makar se druga i protivila (CIC, br. 1142).

Međutim, navedeni slučajevi doista su rijetki. Mnogo je češća situacija da je brak s crkvenoga stajališta valjan, ali da zbog određenih i ozbiljnih razloga zajednički život više nije moguć. U takvim situacijama Crkva može odobriti privremeni ili trajni prijekid zajedničkoga života, tj. rastavu od "zajed-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

↪ **TABLICA 3**
Utjecaj spolne
pripadnosti na stavove
o nerazrješivosti braka

ničkog stola i postelje", ali treba napomenuti da se time ženidbeni vez ne prekida, nego i dalje ostaje valjan te se osobe ne mogu ponovno vjenčati s nekom drugom osobom, a svako stupanje u intimnu vezu s drugim osobama smatra se preljubom (KKC, br. 2384).

U odgovorima pripadnika laičkih katoličkih pokreta na pitanje o nerazrješivosti braka lako je uočiti da su njihova stajališta uvelike usklađena s crkvenim naukom. Naime, 64% ispitanika smatra brak nerazrješivim, no njima se može pridružiti i 32,6% onih koji su odgovorili kako je brak u iznimnim slučajevima ipak razrješiv, jer i to je, imajući na umu naprijed rečeno, također u skladu sa zakonom Crkve. Time dolazimo do ukupnoga zbroja od čak 96,6% ispitanika čiji stavovi nisu divergentni crkvenom naučavanju. Tek je 0,9% onih koji rastavu drže normalnom, dok se samo 2,4% ispitanika nije izjasnilo o ovom pitanju.

	Muško	Žensko	Ukupno
Brak je nerazrješiv	68,6%	61,5%	64%
Može se razvesti u iznimnim slučajevima	25,3%	36,8%	32,6%
Rastava je normalna	1,5%	0,6%	0,9%
Bez odgovora	4,6%	1,2%	2,4%
Ukupno (N)	194	340	534

$$\chi^2 = 12,283; p < 0,05$$

Iako je ukupni postotak slaganja s crkvenim naukom vrlo visok, ipak u odnosu na našu prvu nezavisnu varijablu, spolnu pripadnost, nalazimo statistički značajne razlike u odgovorima. Muškaraca koji brak smatraju potpuno nerazrješivim bilo je 68,6%, što je otprilike za 7% više nego žena. Isto tako, da se brak u iznimnim slučajevima može razvesti smatra 36,8% žena, što je za 11,5% više nego muškaraca. Koji su razlozi tome da žene u znatno većem postotku smatraju da je brak ipak u određenim slučajevima razrješiv, teško je reći. Možda se jednostavno radi o boljem poznavanju crkvenoga zakona, međutim to ne možemo provjeriti. Između brojnih ostalih potencijalnih razloga ovdje smo pokušali saznati postoji li kakva povezanost ovakvih odgovora sa stupnjem naobrazbe te bračnim stanjem ispitanika.

U odnosu na stupanj obrazovanja ne nalazimo značajnih razlika između muškaraca i žena ($\chi^2 = 11,592; p > 0,05$), pa ćemo ga kao mogući uzrok razlikovanja u odgovorima odbaciti. No s obzirom na bračno stanje ispitanika situacija je bitno drugačija. Naime, pokazalo se da je uzorak žena obuhvaćenih ovim ispitivanjem u znatno nepovoljnijoj bračnoj situaciji od muškaraca; 53,1% muškaraca je bračno vezano, pretpostav-

➔ TABLICA 4
Odnos bračnoga
stanja i spolne
pripadnosti

ljamo stabilno, što je za oko 10% više nego žena. Veći postotak žena čine one same, a najviše govori podatak da je čak 4,7% žena razvedeno, dok je razvedenih muškaraca 1%. Da je razlika u bračnom statusu muškaraca i žena statistički značajna, potvrđuje i χ^2 test.

	Muško	Žensko	Ukupno
Udane/oženjeni	53,1%	43,2%	46,8%
U izvanbračnoj zajednici	5,2%	2,9%	3,7%
Sami	37,1%	39,7%	38,8%
Razvedeni	1%	4,7%	3,4%
Udovac/udovica	2,1%	5%	3,9%
Bez odgovora	1,5%	4,4%	3,4%
Ukupno (N)	194	340	534

$\chi^2 = 15,063$; $p < 0,05$

Stoga, budući da u ovom radu nismo provjeravali sve eventualne utjecaje na razlikovanja u muško-ženskim odgovorima na ovo pitanje, čini se da možemo zaključiti kako bi jedan od mogućih razloga svakako mogao biti i sređena, odnosno nesređena bračna situacija ispitanika.

Što se tiče podrijetla, istraživanje je pokazalo da ono nema značajnog utjecaja na stavove o nerazrješivosti braka. Naime, koristeći se ponovno metodom zbrajanja odgovora koji nisu divergentni normativnim zakonima Crkve, uvidamo da 98% ispitanika podrijetlom sa sela nije u suprotnosti s načavanjem Crkve. Slično razmišlja i 95,7% pripadnika pokreta urbanoga podrijetla.

➔ TABLICA 5
Utjecaj podrijetla na
stavove o
nerazrješivosti braka

	Selo	Grad	Ukupno
Brak je nerazrješiv	64,9%	63,6%	64,2%
Može se razvesti u iznimnim slučajevima	33,1%	32,1%	32,6%
Rastava je normalna	0,8%	1,1%	0,9%
Bez odgovora	1,2%	3,2%	2,3%
Ukupno (N)	248	280	528

$\chi^2 = 2,494$; $p > 0,05$

Za razliku od spolne pripadnosti, u pogledu podrijetla ne nalazimo statistički značajne razlike u odgovorima na ovo pitanje.

Stavovi o namjernom prijetku trudnoće

Pitanje moralno-etičke problematike pobačaja posebice je intenzivirano zadnjih nekoliko desetljeća. Vodile su se (i vode se) burne rasprave o (ne)opravdanosti takva čina, što je posebno izraženo u SAD-u, gdje dolazi do gotovo potpune bi-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

polarizacije pregovaračkih strana. Jedni se svrstavaju unutar pokreta za život – *Pro life*, dok drugi za svoju opciju izabiru pokret za izbor – *Pro choice* (Baloban, S. i Črpić, 1998.). Ovaj američki model, međutim, ne ostaje samo unutar granica SAD-a nego je imao većeg ili manjeg utjecaja i na razmišljanja, ali i donošenje zakona o pobačaju i u nekim drugim dijelovima svijeta, pa i u Europi.

Govoreći o ovom pitanju, zakonodavstvo Katoličke crkve jasno ističe da svaki "hotimični pobačaj, kako god se izvrši, namjerno je i izravno ubojstvo ljudskog bića u početnoj fazi njegovog postojanja, tj. između začeća i rođenja" (*Evangelium vitae*, br. 58). Neovisno o razlozima, zahvat koji ide s namjerom da se ukloni embrij iz majčine utrobe, odnosno da se prekine njegov razvoj, čini teški moralni nered jer sadrži namjerno ubojstvo nedužnoga ljudskog bića (*Evangelium vitae*, br. 62). Kao što vidimo, Crkva stavlja naglasak na namjeru čina. Što nam to govori? Kao prvo, da nikada i ni u kojim okolnostima Crkva ne opravdava zahvat kojemu je svrha ili cilj uklanjanje embrija. Međutim, prijekid trudnoće, ako on nije direktno željen zbog samog sebe, Crkva može opravdati. Primjerice, poznati su slučajevi abdominalnih i ektopičnih trudnoća, u kojima, ako se dopusti razvoj embrija, sigurno će umrijeti i majka i dijete, pa je "pobačaj" u ovim slučajevima dopušten. Međutim, ovdje se ne ide u zahvat s ciljem da se učini pobačaj, nego je on neželjena posljedica spašavanja života majke. Slična je situacija i u nekim drugim slučajevima ugroženosti majčina života, kada se u skladu s načelom *actus cum duplici effectu*, odnosno *čin s dvostrukim učinkom*, a nakon strogo provjerene liječničke dijagnoze, može ići u liječenje i spašavanje majčina života, makar ono kao neželjenu posljedicu uključivalo i indirektni pobačaj.⁵

Prema podacima iznesenim u Tablici 6, čini se da su pripadnici eklezijalnih pokreta dobro upoznati sa službenim stajalištima Crkve o ovom pitanju. Naime, više od 80% ispitanika pobačaj smatra ubojstvom nevinoga, a nešto manje od 13% dopušta ga samo ako je ugrožen majčin život. Ozbiljnost shvaćanja moralne problematike namjernoga prijekida trudnoće potvrđuje i podatak da ni jedan ispitanik nije odgovorio kako u pobačaju ne vidi ništa loše, a tome u prilog govori i relativno malen broj ispitanika koji se nisu željeli izjasniti o ovom pitanju. Tek je 2,4% odgovora u potpunom raskoraku s normativnim crkvenim zakonodavstvom.

Razlika između muških i ženskih odgovora i ovdje je minimalna. I kod jednog i kod drugog nezavisnog uzorka broj crkveno usklađenih odgovora vrlo je visok, pa je jasno da ni u stavovima o ovom pitanju spolna pripadnost nema značajnog utjecaja.

➔ **TABLICA 6**
Utjecaj spolne pripadnosti na stavove o namjernom prijetku trudnoće

	Muško	Žensko	Ukupno
Nema nikakva opravdanja, to je ubojstvo nevinoga	79,4%	81,5%	80,7%
Dopušteno je ako je ugrožen majčin život	12,9%	12,6%	12,7%
U iznimnim slučajevima (maloljetnica, preljub i sl.)	1%	3,2%	2,4%
Ne vidim u tome ništa loše			
Bez odgovora	6,7%	2,6%	4,1%
Ukupno (N)	194	340	534

$\chi^2 = 7,465; p > 0,05$

➔ **TABLICA 7**
Utjecaj podrijetla na stavove o namjernom prijetku trudnoće

	Selo	Grad	Ukupno
Nema nikakva opravdanja, to je ubojstvo nevinoga	82,3%	79,6%	80,9%
Dopušteno je ako je ugrožen majčin život	11,3%	13,9%	12,7%
U iznimnim slučajevima (maloljetnica, preljub i sl.)	2,4%	2,5%	2,5%
Ne vidim u tome ništa loše			
Bez odgovora	4%	3,9%	4%
Ukupno (N)	248	280	528

$\chi^2 = 0,840; p > 0,05$

Slična je situacija i u pogledu podrijetla, ne nalazimo značajne razlike ni kad je riječ o spolnoj pripadnosti ni kad je riječ o podrijetlu.

Stavovi o preljubu i nevjernosti

Vjernost kao antropološka vrednota vrlo je važna u svim brakovima, neovisno o tome imaju li oni religiozni ili nereligiozni predznak (Baloban, S. i Črpić, 2000.). Međutim, u religioznim brakovima, odnosno za nas važnim katoličkim brakovima, povreda ove vrednote, tj. bračna nevjera, osim moralnih implikacija poprima i dimenziju grijeha. Protivi se i šestoj i devetoj Božjoj zapovijedi (Ne sagriješi bludno i Ne poželi tuđeg ženidbenog druga), pa je službeno stajalište Katoličke crkve o ovom pitanju nepotrebno i iznositi.

Uzorak ispitanika obuhvaćenih našim istraživanjem u visokom je suglasju s katoličkim naukom (87,1%), makar je ovdje prisutan i određen broj ispitanika distanciranih od kršćanskih moralnih načela. Naime, njih oko 13%, uključujući i one koji nisu željeli odgovoriti, ipak nalazi opravdanje za čin bračne nevjere.

➔ TABLICA 8
Utjecaj spolne
pripadnosti na stavove
o preljubu i
nevjernosti

	Muško	Žensko	Ukupno
Nema opravdanja	85,6%	87,9%	87,1%
Iznimno se može tolerirati	6,7%	8,2%	7,7%
To je normalna pojava	0,5%	0,3%	0,4%
Bez odgovora	7,2%	3,5%	4,9%
Ukupno (N)	194	340	534

$$\chi^2 = 4,069; p > 0,05$$

S aspekta spolne pripadnosti, lako je uočljivo visoko suglasje među nezavisnim uzorcima, pa ni ovdje ne nalazimo značajnih razlika u odgovorima ispitanika: 85,6% muškaraca i tek nešto više žena izjavilo je kako ne nalaze opravdanja za čin bračne nevjere.

Ukrižavanjem dobivenih odgovora s našom drugom nezavisnom varijablom zamjetno je da su ispitanici iz gradskih sredina minimalno permisivniji u tom pitanju. Naime, 86,8% pripadnika pokreta gradskoga podrijetla ne nalazi opravdanja za čin preljuba, što je otprilike za 2% manje u odnosu na ispitanika sa sela.

➔ TABLICA 9
Utjecaj podrijetla na
stavove o preljubu i
nevjernosti

	Selo	Grad	Ukupno
Nema opravdanja	88,7%	86,8%	87,7%
Iznimno se može tolerirati	7,7%	7,5%	7,6%
To je normalna pojava		0,4%	0,2%
Bez odgovora	3,6%	5,4%	4,5%
Ukupno (N)	248	280	528

$$\chi^2 = 1,810; p > 0,05$$

Ne nalazimo značajnih razlika u odgovorima na ovo pitanje ni u pogledu podrijetla, ni u pogledu spolne pripadnosti.

Stavovi o kontracepciji

O kontracepciji Crkva kaže: "Isključen je i svaki zahvat kojem je svrha, ili put za svrhu, to da se onemogući rađanje novog života" (*Hemanae vitae*, br. 14). Međutim, u istom dokumentu (br. 16) kaže se i da je bračnim drugovima dopušteno regulirati broj porođaja računajući neplodne dane za obavljanje bračnih čina. Stoga, jasno nam je da službeno crkveno zakonodavstvo ne odobrava i protivi se svakoj vrsti kontracepcije, s iznimkom prirodne regulacije porođaja kod bračnih drugova.

Pripadnici eklezijalnih pokreta u 51,3% slučajeva kontracepciju drže nemoralnom pojavom. Relativno je visok i postotak ispitanika (27%) koji smatraju da etičnost uporabe kontracepcije ovisi o kojoj se kontracepciji radi. Pod pretpostavkom da su odgovarajući na ovo pitanje imali na umu da je

prirodna regulacija porođaja crkveno dopuštena metoda kontracepcije, dobivamo podatak da je 78,3% ispitanika usklađeno s crkvenim naukom. Ipak, zamjetan je i nezanemarliv broj odgovora koji kontracepciju drže normalnom pojavom, kojima se vjerojatno može pridružiti i 14,4% ispitanika koji se nisu izjasnili o ovom pitanju.

➔ TABLICA 10
Utjecaj spolne pripadnosti na stavove o kontracepciji

	Muško	Žensko	Ukupno
To je nemoralna pojava	53,1%	50,3%	51,3%
Ovisi o kojoj je kontracepciji riječ	25,8%	27,6%	27%
To je normalna pojava	8,2%	6,8%	7,3%
Bez odgovora	12,9%	15,3%	14,4%
Ukupno (N)	194	340	534

$\chi^2 = 1,218; p > 0,05$

Promatrajući dobivene rezultate u odnosu na spolnu pripadnost ispitanika, ne nalazimo značajnih razlika. Slična je situacija i u pogledu naše druge nezavisne varijable, tj. mjeseta življenja pripadnika pokreta do desete godine života.

➔ TABLICA 11
Utjecaj podrijetla na stavove o kontracepciji

	Selo	Grad	Ukupno
To je nemoralna pojava	50%	52,1%	51,1%
Ovisi o kojoj je kontracepciji riječ	29%	25,7%	27,3%
To je normalna pojava	6,9%	7,5%	7,2%
Bez odgovora	14,1%	14,6%	14,4%
Ukupno (N)	248	280	528

$\chi^2 = 0,751; p > 0,05$

I u ovom slučaju dobivene rezultate provjerili smo χ^2 testom, kojim se ni u odnosu na spolnu pripadnost ni na podrijetlo ne nalazi statistički značajnih razlika u stavovima o opravdanosti uporabe kontracepcije.

Zbrajanje rezultata

Imajući na umu da sva pitanja koja smo u ovom radu analizirali odražavaju u određenoj mjeri stupanj liberalnosti, odnosno konzervativnosti u nekim moralno-etičkim stavovima, nastojali smo provjeriti je li moguće izdvojiti neku latentnu dimenziju koja objašnjava varijabilitet odgovora na svim postavljenim pitanjima.

Matricu interkorelacija odgovora na ovih pet pitanja podvrgli smo analizi glavnih komponenata, kojom je dobivena jedna komponenta s karakterističnim korijenom većim od 1 (2,04), koja objašnjava 41% ukupne varijance. Projekcije pojedinih čestica na ovu dimenziju prikazane su u Tablici 12.

➤ **TABLICA 12**
Faktorska struktura
pitanja o nekim
moralno-etičkim
stavovima

Pitanja	Projekcija na prvi faktor
Što mislite o predbračnim spolnim odnosima	0,688
Što mislite o nerazrješivosti braka	0,582
Kakvo je vaše mišljenje o namjernom prijetku trudnoće	0,621
Što mislite o preljubu i nevjernosti	0,646
Što mislite o kontracepciji	0,650

Iz tablice se jasno vidi da su projekcije pojedinih čestica razmjerno visoke. Uzmemo li u obzir značenje pojedinih pitanja, čini se najopravdanijim (ili najprimjerenijim) nazvati ovaj faktor pokazateljem liberalnosti stavova u sferi spolnosti. Stoga smo rezultate na ovim česticama zbrajanjem iskazali kao kompozitni rezultat, a dodatno smo provjerili unutar-nju konzistenciju takva skupa čestica izračunavanjem Cronbahova alfa koeficijenta, koji iznosi 0,64.

Prosječne rezultate i pokazatelje raspršenja što ih imaju pojedine od ovih skupina različite po pojedinim demografskim obilježjima prikazali smo u Tablici 13.

➤ **TABLICA 13**
Aritmetičke sredine i
standardne devijacije
odgovora s obzirom
na spolnu pripadnost i
podrijetlo

	M	Sd
Muškarci	6,09	1,404
Žene	6,14	1,445
Ruralno podrijetlo	6,04	1,379
Urbano podrijetlo	6,20	1,469

Imajući na umu da se teorijski raspon odgovora kreće između 5 i 16, jasno je vidljivo da su stavovi ispitanika dosta usklađeni s crkvenim naučavanjem, iako su žene nešto liberalnije od svojih muških kolega, slično kao i pripadnici pokreta urbanoga podrijetla u odnosu na ispitanike podrijetlom sa sela.

Kako bismo testirali statističku značajnost razlika u rezultatima koje postižu ove skupine, provedene su dvije jednosmjerne analize varijance koje nam jasno pokazuju da govoreći o stupnju liberalnosti stavova o nekim pitanjima iz sfere spolnosti nema statistički značajne razlike u pogledu spolne pripadnosti ($F=0,111$; $p>0,05$), a isti ishod dobiva se i uspoređivanjem ispitanika urbanoga i ruralnoga podrijetla ($F=1,095$; $p>0,05$).

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kao smjernice za istraživanje na početku ovoga rada postavili smo dvije hipoteze. Prvu od njih, sudeći prema rezultatima istraživanja, možemo smatrati potvrđenom. Naime, sve primijenjene statističke metode pokazuju kako se stavovi pripadnika laičkih katoličkih pokreta o nekim moralno-etičkim pitanjima u doista visokom postotku slažu sa službenim crkvenim

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

naučavanjem. Najveće suglasje ispitanici su pokazali u pitanju o nerazrješivosti braka. Više od 96% ispitanika brak smatra načelno nerazrješivim ili razrješivim samo u iznimnim slučajevima. Nešto manji postotak dobiven je u pitanju o namjernom prijekidu trudnoće, a više od 87% ispitanika ne nalazi opravdanja za bračnu nevjeru. Najveću permisivnost i liberalnost u stavovima ispitanici su pokazali prema predbračnim spolnim odnosima i upotrebi kontracepcije. Oko 22% ispitanika smatra kontracepciju normalnom pojavom, ili se o njoj ne želi izjašnjavati, dok je u pitanju o predbračnim spolnim odnosima Crkvi divergentnih odgovora i upitnika bez odgovora bilo gotovo 28%.

Imajući na umu da su ljudi u pravilu liberalniji prema pitanjima koja se njih izravno tiču, a budući da je među ispitanicima zastupljen i velik broj mladih, odnosno još neoženjenih i neudanih, moguće je da su upravo njihovi odgovori pridonijeli većem postotku neslaganja s crkvenim naukom o predbračnim spolnim odnosima. Isto tako, činjenica je da mladi, ako i stupaju u predbračne spolne odnose, uglavnom ne žele odmah postati i roditeljima, tako da se i to može uzeti kao jedan od razloga za liberalniji stav prema kontracepciji. Ovu tezu možemo proširiti i na bračno vezane ispitanike koji se zbog raznoraznih okolnosti nisu odlučili na proširenje obitelji. No sve su to pretpostavke, a kako njihovo potvrđivanje ili opovrgavanje nije cilj ovoga rada, ostavit ćemo to za neku drugu priliku. Ono što je za nas ovdje važno, tj. imajući na umu našu prvu hipotezu, a promatrajući sve dobivene odgovore zajedno, jest to da sa sigurnošću možemo konstatirati da su stavovi pripadnika eklezijalnih pokreta ipak u dosta visokom postotku usklađeni s moralno-teološkim načelima Crkve.

Izdvojili smo i jednu latentnu dimenziju koja značajno određuje varijabilitet odgovora na ovim pitanjima, a koju smo nazvali pokazateljem liberalnosti stavova u sferi spolnosti.

Našu drugu hipotezu, koja se odnosila na utjecaj demografskih obilježja na stavove o navedenim pitanjima, možemo smatrati djelomično potvrđenom. Značajnih razlika u odgovorima među grupama unutar demografskih obilježja nismo našli u čak devet slučajeva. Jedino se u odgovorima na pitanje o nerazrješivosti braka, preklopljenim sa spolnom pripadnošću ispitanika, metodom χ^2 testa nalazi statistički značajna razlika. Koji su razlozi ovoga razmimoilaženja u stavovima, rekli smo, teško je ustvrditi, ali čini se da nećemo pogriješiti (ili barem ne pretjerano) ako među njih uvrstimo i tezu o (ne)sređenosti bračne situacije ispitanika.

Istraživanje je jasno pokazalo da pripadnici eklezijalnih pokreta i dalje imaju veliko povjerenje u Crkvu, odnosno crkvene moralno-etičke norme, iako smo pronašli nešto veća

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

odstupanja u stavovima o predbračnim spolnim odnosima i opravdanosti uporabe kontracepcije. Stoga možemo zaključiti kako je konzervativnost u moralno-etičkim stavovima (barem u našim pitanjima) kod navedene populacije i dalje prisutna, ali da se ipak pokazuju i određeni pokazatelji liberalnosti.

BILJEŠKE

---

¹ Gordan Črpić, Stjepan Kušar, Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj, u: *Bogoslovska smotra* LXVIII (1998.) 4, 513-563. Autori ističu kako se prema socioreligijskom istraživanju na općoj populaciji "Vjera i moral u Hrvatskoj" pokazuju neki vidovi religioznosti: tipični novovjekovni procesi pluralizma i individualizacije, da su obitelji primarne grupe odgoja religioznosti i prenošenja religioznih vrednota, da se odvija proces sekularizacije u kojoj ljudski subjekt postaje zadnjom instancom vlastitih izbora i da se hrvatsko društvo u cjelini, a time i religiozni sloj u njemu, nalazi u procesu diferencijacije i raslojavanja. Ovdje, 558-561. Proces individualizacije religioznosti ističe se i u anketi među zagrebačkim adolescentima. Nakon analize pet temeljnih dimenzija religioznosti mladih, autorica ističe kako se religioznost mladih "sve više udaljava od institucionalne (crkvene) religioznosti" i kako je "religioznost mladih u sebi fragmentarna s prepoznatljivim tragovima subjektivizma, pluralizma, indiferentizma s elementima sinkretizma". Valentina Mandarić, *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb 2000., 317.

² U rubriku "Bez odgovora" zbrojili smo odgovore ispitanika koji su kao svoj izbor odabrali opciju "Ne želim odgovoriti" te upitnike u kojima nije bila odabrana ni jedna od ponuđenih opcija.

³ Opširnije o tome vidi u: *KKC*, br. 1640.

⁴ Ženidbenim zaprekama smatraju se, primjerice: zapreka dobi (manje od 16 godina za muškarce i 14 za djevojke), prešućena spolna nemoć, postojeći ženidbeni vez, zapreka svetih redova, javnih zavjeta, otmica, zločin, srodstvo itd. Opširnije o tome *CIC*, br. 1083-1094. Drugi uvjet je, rekli smo, ženidbena privola kojom supružnici potvrđuju da su na vjenčanje došli svjesno i slobodno, odnosno privolom se jasno i glasno izražava unutarnji čin volje kojim se supružnici međusobno darivaju i primaju (*KKC*, br. 1625-1628.; *CIC*, br. 1057 i 1103). Treći je uvjet kanonski oblik vjenčanja, odnosno slijeđenje zakonski propisane procedure samoga čina vjenčanja (*CIC*, 1108-1124). O sva tri uvjeta vidjeti i Bezić (1983.).

⁵ Podrobnije o tome vidjeti u Matulić (1997.).

LITERATURA

Bahtijarević, Š. (1985.), *Religijska situacija na području zagrebačke regije*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.

Bahtijarević, Š., Vrcan, S. (1975.), *Manifestacija religioznog ponašanja stanovnika zagrebačke regije*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.

Baloban, J., Črpić, G. (1998.), Relevantne vrednote za uspješan brak i željeni broj djece u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 68 (4): 619-640.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

Baloban, S., Črpić, G. (1998.), Pobačaj i mentalitet društva. *Bogoslovska smotra*, 68 (4): 641-654.

Baloban, S., Črpić, G. (2000.), Spolnost – odnos prema seksualnom ponašanju. *Bogoslovska smotra*, 70 (2): 395-419.

Bezić, Ž. (1983.), *Pastoralni rad*, sv. II., Zagreb, HKD Sv. Ćirila i Metoda.

Codex Iuris Canonici: Zakonik kanonskog prava (1988.), Zagreb, Glas koncila.

Črpić, G., Kušar, S. (1998.), Neki aspekti religioznosti u Hrvatskoj. *Bogoslovska smotra*, 68 (4): 513-563.

Črpić, G., Valković, M. (2000.), Moral u Hrvatskoj u sociologijskoj perspektivi. *Bogoslovska smotra*, 70 (1): 1-63.

Evangelium vitae: Evanđelje života (1997.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

Humanae vitae: Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda (1968.), Zagreb, HKD Sv. Ćirila i Metoda.

Katekizam Katoličke Crkve (1994.), Zagreb, Hrvatska biskupska konferencija.

Mandarić, V. B. (2000.), *Religiozni identitet zagrebačkih adolescenata*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar: Katolički bogoslovni fakultet.

Marinović Bobinac, A. (1999.), Urbanost pentekostalnih zajednica: socio-demografska obilježja zagrebačkih pentekostalaca. *Sociologija sela*, 37 (4): 407-425.

Matulić, T. (1997.), *Pobačaj: drama savjesti*, Zagreb, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove.

Persona humana: Izjava Kongregacije za nauk vjere o pitanjima seksualne etike (2003.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost.

Tadić, S. (1997.), *Suvremeni eklezijalni pokreti u Katoličkoj crkvi u Hrvata: sociološka analiza s posebnim osvrtom na Mali tečaj – Kursiljo*, doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Tadić, S. (2002.), *Tražitelji svetoga. Prilog fenomenologiji crkvenih pokreta*, Zagreb, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Tadić, S. Mihaljević, V. (2004.), Ecclesiastical Movements in Croatia: Some Indicators of Mutual Acquaintance and Tolerance. U: D. Marinović Jerolimov, S. Zrinščak, I. Borowik (ur.), *Religion and patterns of social transformation* (str. 27 – 34), Zagreb, Institute of social Research – Zagreb.

Some Moral-Ethical Issues in the Life of Members of Ecclesiastical Movements

Marko MARINIĆ, Vane MIHALJEVIĆ, Stipe TADIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

From the empirical research conducted in 2001 among members of new Catholic lay movements 5 questions were extracted regarding their moral-ethical attitudes. With the assistance of several methods the authors tried to determine whether and how much their attitudes on premarital sexual

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

relations, contraception, abortion, marital infidelity and non-dissolution of marriage differ from official ecclesiastical attitudes on these issues and whether there are significant differences in the answers of examinees with regard to two demographic characteristics – sexual affiliation and origin. The research indicated great agreement with the attitudes of the Catholic Church, especially in questions concerning the non-dissolution of marriage and intentional termination of pregnancy. A somewhat smaller percentage of examinees was in accord with the moral-theological determinants of the Catholic Church with regard to marital infidelity, while the highest degree of permissiveness appeared in attitudes on premarital sexual relations and the justification of use of contraception. However, even in these last two questions the percentage of ecclesiastically coordinated answers is over 70%. From the aspect of two demographic characteristics significant differences have not been found in either of the cases, except in the case of non-dissolution of marriage overlapping with sexual affiliation of examinees, where women are reported to have readily justified divorce in exceptional cases in a higher percentage.

Key words: new Catholic lay movements, premarital sexual relations, contraception, abortion, marital infidelity

Einige moralisch-ethische Fragen im Leben der Mitglieder von Kirchenbewegungen

Marko MARINIĆ, Vane MIHALJEVIĆ, Stipe TADIĆ
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Aus einer 2001 unter den Anhängern neuer katholischer Laienbewegungen durchgeführten Untersuchung wurden fünf Fragen extrahiert, die sich auf moralisch-ethische Ansichten der Befragten beziehen. Anhand verschiedener Methoden versuchte man herauszufinden, ob und inwiefern sich die Ansichten der Umfrageteilnehmer in puncto vorehelicher Geschlechtsverkehr, Empfängnisverhütung, Abtreibung, Untreue in der Ehe und Unauflösbarkeit der Ehe von den offiziellen Standpunkten der Kirche unterscheiden; des Weiteren sollte ermittelt werden, ob es unter den Befragten wesentliche Unterschiede gibt, die auf die demografischen Merkmale der Geschlechtszugehörigkeit und der Herkunft zurückzuführen sind. Die Untersuchung ergab, dass es eine große Übereinstimmung mit den Standpunkten der katholischen Kirche gibt, zumal bezüglich der Unauflösbarkeit der Ehe und des beabsichtigten Schwangerschaftsabbruchs. Etwas geringer ist die Zahl derjenigen, die mit den moralisch-theologischen Richtlinien der Kirche bezüglich der ehelichen Treue übereinstimmen,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 1-2 (81-82),
STR. 191-207

MARINIĆ, M.,
MIHALJEVIĆ, V., TADIĆ, S.:
NEKA MORALNO...

während die größte Permissivität bei den Fragen des vorehelichen Geschlechtsverkehrs und der Empfängnisverhütung zu beobachten war. Immerhin stimmen auch hierin über 70% der Befragten mit den Richtlinien der Kirche überein. In Bezug auf die beiden genannten demografischen Merkmale konnten bei keiner der untersuchten Fragen wesentliche Unterschiede festgestellt werden. Lediglich bei der Frage der Unauflösbarkeit der Ehe ergaben sich Abweichungen zwischen Männern und Frauen, da Letztere sich eher geneigt zeigten, in Sonderfällen die Scheidung einer Ehe zu befürworten.

Schlüsselwörter: neue katholische Laienbewegungen, vorehelicher Geschlechtsverkehr, Empfängnisverhütung, Abtreibung, Untreue in der Ehe